

Хризантеми

КУПИТИ

Запрошуємо вас у захопливу мандрівку незвіданими просторами української класики. Відкрийте для себе її вершини і глибини, знайдіть точки дотику минулого і сучасності.

Жінка, яка тікає від себе самої, повертається в дім свого дитинства. Вона намагається впорядкувати спогади, впізнає у розбитому дзеркалі минулого постаті тих, кого любила. Демонічна пристрасть, скандинавська романтика, містична туга, незбагненна «сага роду» — химерні та вабливі переплетіння автобіографічного роману Уляни Кравченко «Хризантеми». Авторка майстерно вплітає у свій твір чуттєву музику, інтелектуальні дискусії, феміністичні заяви і творчі самовідкриття *fin de siècle*.

Які ж таємниці ховає кімната юної Марти? Романтичний світ, орнаментований хризантемами, запрошує вас у затишний простір естетики усамітнень.

Хризантеми

Повість

I

Коли? Коли? Чи справді так було?..

Зі здивуванням числю дні, літа...

Здається, вчора ти прощав мене... А завтра привітаєш цвітами хризантем...

У тиші з'являєшся мені... Усе ясний, дорогий, як і тоді — в ті дні, в листопадові дні...

Годинник дзвонить північну годину — дочитую записок пожовклу картину...

Живі на нових картах пишуть про дня новість, я давні записки читаю, наче повість...

Ти говориш до мене — тінь жива...

Удосвіта задумуюся сама над книгою минулого.

***

У нас тоді квітник був білий.

Цвіли рожі, ті звичайні, столості, нещеплені рожі білі. Своїм багатим розгалуженням закривали вони всі нижчі квіти, що попритулювались на краях грядок. Тільки пучки чорних братчиків «Фавст» не були закриті рясними галузками рож.

Над кущиками гуляли метелики, наче живі цвіти... Вище кружляли ластівки...

Жара й те щось у повітрі, що віщує бурю...

Я самітна — у розмові зі своїм крилатим товариством: «Метелику, не хочу твоїх крилець, вони несуть тебе не по твоїй волі — леготам даєш себе нести... Ластівко-пташино! Дай мені своїх крил, я в час бурі полину високо під небесне склепіння і ще вище...».

Крил хочу — і співу...

Візьму з землі один цвіт, погляну раз іще на все кругом — і полину... І залишуся на висоті... Душа купається у блакиті, добачає блиски...

— Вибачте, панночко, що перебиваю вашу задуму. Я не тутешній. Дозвольте спитати, чи нема в цій камениці вільного мешкання?

Незнайомий даремне ждав на відповідь. Стояв і довгий час дивився на мене. Вкінці увійшов до камениці.

Не знаю, чи від жару, чи від наглого розбудження з моєї задуми-екстази мені зробилося слабо, і я зомліла... Коли прийшла до притомності, мати сказала:

— Мабуть, є щось у фарбі цієї нової суконки. Не вбирай її на себе, поки не випереться.

Але наша служниця говорила щось про вроки, про погані очі чужинця і хотіла замовляти чари гашенням вугілля. Справді, його погляд видався мені поглядом змія-велета, що обезсилює жертву-пташину. Але я нічого про те не казала.

Ополудні шаліла буря з блискавками та громами... Злива... Нагло золоті піски покрила повінь. Руслом, що ним колись давно плив Чорний Потік, котилася тепер велика ріка. Звичайно з гір, що обступили улоговину міста, під час довших дощів спливає вода і давне русло оживає. Сьогодні після хмаролому вода зразу надплила з шумом. Сіро-жовті хвилі досягли мурів камениці. Вода рвала, несла з собою дерева, що стояли на її дорозі. Мій городчик, повен квітів-рож, покрили каламутні буруни. Наступ вітрів, що гнув-ломив дере-ва, скінчився. Буря скоро надійшла і скоро відійшла...

Пані Марковська, власниця камениці, говорила до мами.

— Будете, пані, мати сусідство. Покої на поверсі винайняв пан де Печка, підприємець при залізниці, яку зачнуть будувати зі Львова до Стрия. Чужинець — джентльмен, поверх сорока літ, здається. Без торгу заплатив чинш за квартал. Може, воно зле, що поквапилася з наймом або що не зажадала вищого чиншу. З приводу будови залізниці приїде до міста багато інженерів, і ціна мешкань підскочить.

Пані говорила про незнайомого і про будову залізниці, як про сенсацію дня. Пані Марковська ще раз підкреслила: «Пан де Печка дуже correct. Де Печка — це його герб. Ім'я і прізвище подав на візитівці. Його адреса: "При будові залізниці, Banca Costruzioni", у Львові"».

Для мене це все не було інтересне. Я дивилася через відчинене вікно на свій городчик і сад. Зійти до нього не було можливо. З одного боку вода досягала ще мурів камениці. Мій білий квітничок виглядав інакше, як ранком. Буря пообривала пелюстки рож. Метеликів не було. Білі пелюстки цвіту й білі крила метеликів, зім'яті, перемішані з намулом, покрили землю. Тільки ластівки носилися стрілами під склепінням ще темних тяжких хмар... Буря-злива залишила довкола знищення, не стало мого квіття... Воно поламане без жалю, змішане з болотом-глиною...

Ластівки мають крила... Думки летять понад болото та знищене квіття кудись вище... Хоча серце ще неспокійне, його заповнило вже добре мені відоме почуття — почуття знищення.

Пізно ввечері приніс нам пан Марковський з Verlag-у жахливу вістку: дівчинку, що пасла худобу, заскочили й ухопили хвилі повені. Добули її неживу кінець Болоння. Отже, не обійшлося без людської жертви! Між людьми великий переполох. Приходство враз із городом — наче велике озеро. Такої зливи й повені не пам'ятають і старі люди.

На другий день пан де Печка приїхав із жінкою та її сестрою. Обидві — якби його дочки. Пані Неоніла — вісімнадцятилітня жіночка. Сестра — дівчинка, не старша від мене.

Коли почали будову залізничного шляху, прибуло до мого досі спокійного родинного міста багато чужинців. Я мала тоді дванадцять літ. Був то рік 1872-й.

З перелітної громади трудівників пан де Печка з'явився тут перший. Мешкати залишаються, власне, тільки жінка з сестрою, він у розпорядженні підприємства постійно в дорозі.

Зараз таки був у нас і просив мою маму як сусідку, щоб була ласкава розважати його жінку: вона молоденька, лишається в чужому місті. Мене просив, щоб я була сестрі за товаришку.

Мати справді стала для молодих чужинок щирою дорадницею, але я не мала вільних хвилин, щоб їх присвятити на забаву чи на розмову. У мене були свої заняття, я мала свій окремий світ. Лекції. Потім я сама багато грала. Щоб стати доброю піаністкою, треба багато вправляти. Я любила й мусила багато читати. А втім, я не могла спам'ятатися з першого враження,

яке зробила на мене поява цього пана. З великим золотим ланцюгом на камізельці, з дорогими перснями, з хитрим поглядом — не подобався мені, хоч пані Марковська і комірниця з партеру, пані Нора, захоплювалися дистинкцією чужинця. Я з неохотою відверталася від нього. Може, це тільки я відчуваю: він має злі очі — очі нелюдини. Моє зомління, знищення цвіту білих рож — усе таке несамовите! Якась інстинктова відраза відводить мене від нього.

Жаль мені... Нема білих рож... Та не сама я: в сонному саду цвітуть жалібні братчики, що залишилися після бурі...

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ